

ALLOCHTONE BEVOLKING

1. Algemeen

1.1 Nood aan onderzoek

Er zijn reeds verschillende onderzoeken gevoerd naar allochtonen in de hulpverlening. Interessant in ons kader bijvoorbeeld, is bv. de studie van Bind-Kracht en de Karel de Grote Hogeschool die uitwijst dat sociaal werkers steeds meer in aanraking komen met personen in armoede van een andere herkomst. Diepte-interviews met zowel hulpverleners als hulpvragers brengen naar voor dat de cliënten in armoede gedwongen zijn te leven met beperkte middelen in een mensonwaardige situatie. Cliënten getuigden echter over de sleutelrol die de hulpverlening kan spelen in ondersteuning en in de zoektocht naar oplossingen. Die hulpverleners dienen manieren te zoeken om met de culturele diversiteit om te gaan waaronder taalverschillen, andere normen en levenswijzen.¹

Dit onderzoek roept de vraag op welke plaats overmatige schuldenlast inneemt binnen de hulpvragen die allochtonen hebben. Hoe het is gesteld met allochtonen en overmatige schuldenlast is nog een vrij onbekend terrein. Het is belangrijk om een aantal zaken in kaart te brengen: kennen zij dezelfde kanalen naar kredietverlening? Kennen zij de kanalen naar de hulpverlening? Welke mechanismen zijn eigen aan hun cultuur om zonder schulden te leven of welke zaken leiden er net toe dat er sprake is van schuldoverlast? Het VCS kreeg bovendien reeds de vraag vanuit de sector om vormingen te organiseren over het werken met allochtone groepen in budgethulpverlening.

1.2 Verschillende culturen

‘Dè allochtonen’ bestaan uiteraard niet. Elke cultuur heeft zijn gebruiken en verwachtingen, ook ten opzicht van geld. Het is belangrijk om zowel in onderzoek als in preventieve acties aandacht te hebben voor de onderscheiden allochtone groepen. Onderzoekers geven in dit kader wel mee dat een té sterke focus op ‘de cultuur’ van de cliënten toch best vermeden wordt om te voorkomen dat maatschappelijke uitsluiting gelegitimeerd wordt door ze ‘culturele verschillen’ te noemen.²

In het schuldendebat kunnen echter wel al een aantal zaken benoemd worden die belangrijk zijn voor de opbouw van een preventief beleid.

De ‘financiële cultuur’ van allochtone gemeenschappen verschilt vaak van de onze. Zo is het in sommige gemeenschappen de gewoonte om niet van banken te lenen. In sommige Islamitische gezinnen bijvoorbeeld zal in eerste instantie een lening aangegaan worden bij familie of vrienden. Een tweede type lening in deze gemeenschap is de lening bij de Marokkaanse winkel. Dit laat toe dat gezinnen voedingswaren kopen, ook al laat hun budget dit op dat moment niet toe. Het systeem berust volledig op vertrouwen. De kruidenier houdt

¹ Tijdschrift voor welzijnswerk (juli 2011)35 nr. 317.

² Tijdschrift voor welzijnswerk (juli 2011)35 nr. 317.

bij hoeveel hij nog moet van wie. Vanuit financieel oogpunt lijkt het een renteloze lening maar vaak weegt de schuld zwaar op sommigen hun schouders. We kunnen stellen dat het om een vorm van emotionele rente gaat: men zet zichzelf in een kwetsbare positie tegenover vrienden en familie. Het niet nakomen van de terugbetalingsverplichting kan voor spanningen leiden binnen de omgeving.³

Schuldhelpverleners merken op dat bepaalde gewoontes bij de derde en vierde generatie allochtonen lijken te veranderen. Er zouden al meer Marokkaanse jongeren bij de banken lenen bijvoorbeeld.

1.3 Een aantal mogelijke knelpunten

Taalproblemen kunnen leiden tot moeilijk te begrijpen contracten en abonnementen, net zoals de complexe inhoud van sommige documenten. Zo wordt aangebracht in een rapport van Samenlevingsopbouw dat de onkunde van sommige allochtone gezinnen om de Nederlandse taal machtig te worden veel administratieve problemen teweeg brengt.⁴ Als bepaalde officiële brieven voor veel autochtonen al moeilijk te begrijpen zijn, kunnen we niet verwachten dat zij de brieven zullen begrijpen. Bovendien kunnen we in dit verband de vraag stellen of zij de weg naar de hulpverlening voldoende kennen en begrijpen.

Cultuurverschillen kunnen aan de basis liggen van een aantal onduidelijkheden die hun weerslag hebben op financiële problemen: huren en energie zou een moeilijke procedure (teller opnemen bij verhuis e.d.) vormen voor veel allochtone gezinnen en de duurte van bijvoorbeeld water en energie is voor hen soms onbegrijpelijk, vb. (preventieve) tandzorg is binnen sommige culturen niet belangrijk.

Ook de openheid van sommige allochtone cliënten over hun financiële situatie is erg klein. Vaak komen zij bij het CAW of OCMW met een specifieke vraag om een antwoord vragen zonder een begeleiding of tussenkomst te verwachten.

Bij allochtone mannen komen vaker gokproblemen voor dan elders. Schuldhelpverleners herkennen daarbij het beeld van vrouwen die om hulp vragen en aangeven dat hun man het geld vergokt met kaartspelen op café. Nederlands onderzoek geeft aan dat onder lager opgeleiden, niet-westerse allochtonen, werklozen en werkzoekenden problematisch gokken vaker voor komt dan onder hoger opgeleiden, autochtonen en mensen met een betaalde baan.⁵ Gokproblemen leiden in veel gevallen tot schuldoverlast.

Tijdens de schuldhelpverlening van allochtone gezinnen rijzen soms specifieke problemen. Deze kunnen te maken hebben met vb. het systematisch versturen van geld naar hulpbehoevende familieleden in het thuisland. De schuldbemiddelaar kan moeilijk tolereren dat dit binnen de uitgavepost gerekend wordt terwijl er schuldeisers moeten terugbetaald worden. Marokkaanse gezinnen bijvoorbeeld, die deze uitgaven doen, wensen daar in veel gevallen niet dan af te zien. Indien deze uitgave te groot is om te dragen wordt zelfs een lening hiervoor aangegaan. Deze gezinnen geven aan dat er in Marokko bij de familie weinig

³ Samenlevingsopbouw Antwerpen Stad (2009). Arm in Arm – aandacht voor allochtone armoede.

⁴ Samenlevingsopbouw Antwerpen Stad (2009). Arm in Arm – aandacht voor allochtone armoede.

⁵ [<http://www.gokkendelaas.nl/Over-ons/Onderzoek.aspx>]

begrip is voor de situatie van de familieleden hier. Zij hebben er vaak geen idee van dat zij hier ook heel moeilijk rond komen.⁶

1.4 Ervaringen uit de praktijk

Het is opvallend dat allochtone cliënten met minder leefgeld kunnen toekomen dan de gemiddelde cliënt. Enerzijds wordt gedacht dat de cliënt op grotere solidariteit in de familie/gemeenschap kan rekenen, anderzijds is het taboe over schuldhulpverlening groot waardoor deze hypothese niet altijd opgaat. Schuldhulpverleners geven te kennen dat de kracht van allochtone gezinnen vaak in de creativiteit ligt in het onderhoud van hun gezin. Zij slagen erin om met een klein budget hun kinderen te kleden, naar de markt te gaan en onderhandelen over de prijs, ... Marokkaanse en Turkse gezinnen kennen vaak goed de prijs van voeding en dergelijke, dat is een troef in hun dagdagelijks budgetbeheer. Zij hebben het eerder moeilijker met andere kosten (bijvoorbeeld medische kosten, uitgaven voor EGW,...). Deze vaststelling wijst op het subjectieve gevoel van armoede. Elk gezin ervaart een bepaald inkomen anders en gaat anders om met geld. Sommige allochtone gezinnen ervaren een klein bedrag leefgeld misschien als 'voldoende' om rond te komen.

Dit illustreert ook hoe complex het is om een norm vast te leggen om het leefgeld op te baseren.

Oost-Europese gezinnen zijn de laatste jaren steeds meer zichtbaar in de samenleving. Schuldhulpverleners geven aan dat hun situatie en de samenwerking bepaalde eigenheden kent. Sommige Oost-Europese cliënten zouden hun rechten meer uitbuiten dan Turkse of Marokkaanse gezinnen. Men zou ook in veel gevallen een fout beeld hebben over tegemoetkomingen van OCMW. Voorbeelden worden aangereikt zoals bijvoorbeeld de verwachting dat energieprijzen hier niet lager zijn of dat OCMW medische kosten zoals de tandartskosten op zich neemt. Deze groep blijkt weinig of verkeerd geïnformeerd. Meer onderzoek bij deze doelgroep lijkt aangewezen.

Doelstellingen

- Zicht krijgen op financieel gedrag en schuldproblemen bij verschillende allochtone groepen: meer onderzoek is nodig.
- De toegankelijkheid naar de schuldhulpverlening vergroten voor diverse groepen.
- Het belang van openheid over de financiële situatie, teneinde schuldproblemen aan te kunnen pakken, doorvoeren.
- De begrijpbaarheid/leesbaarheid van documenten van financiële aard (contracten, facturen, brieven van advocaten en gerechtsdeurwaarders, officiële documenten,...) vergroten.
- De realistische verwachtingen van tegemoetkomingen van instanties als het OCMW kenbaar maken.
- De kracht van de gezinnen in kaart brengen en ondersteunen: creatief omgaan met (leef)geld, onderhandelen over prijzen,
- Het taboe dat op de communicatie over 'geld' rust, onderzoeken.

⁶ Samenlevingsopbouw Antwerpen Stad (2009). Arm in Arm – aandacht voor allochtone armoede.

- In samenwerking met andere actoren (Samenlevingsopbouw, Vlaams Netwerk Armoede,...) verder onderzoeken welke specifieke noden er zijn bij allochtone groepen om schuldoverlast tegen te gaan.
- Onderzoeken wat reeds gebeurt aan financiële educatie bij allochtone groepen.
- De invloed van gokpraktijken op schuldoverlast bij allochtonen verder onderzoeken.

Strategieën en acties

- Onderzoek voeren naar de knelpunten bij diverse allochtone groepen die kunnen leiden tot schuldoverlast.
- Het thema budget, cultuur (gewoontes hier, administratie, brieven, afsluiten van contracten, realistische energieprijzen, ...) zou kunnen opgenomen worden binnen de inburgeringscursus in samenwerking met basiseducatie.
- Allochtone verenigingen betrekken in preventieve acties.
- Het Vlaams Netwerk Armoede werkt in 2012 rond 'gekleurde armoede'. Het zou zeer opportuun zijn mocht het thema schulden daarin mee genomen worden.
- Het VCS kreeg eerder de vraag om vormingen te organiseren rond allochtonen en budgetteren.